

SUSAN RAFIK HAMA

AÐ BÆTA OG BYGGJA UPP NÝJAN AUÐ: ÁHRIF MENNINGAR OG FÉLAGSLEGRAR STÖÐU KVENNA FRÁ MIÐAUSTURLÖNDUM Á ÞÁTTTÖKU ÞEIRRA Í SÍMENNTUN

Margar ástæður eru fyrir því að konur frá Mið austurlöndum taka ekki þátt í þeirri símenntun sem þeim stendur til boða, allt frá menningar- og félagslegum ástæðum yfir í skipulag náms og kennsluhátta. Í þessari grein er fjallað nánar um þessar ástæður í ljósi niðurstaðna úr viðtalsrannsókn við átta konur frá Mið austurlöndum, á aldrinum 31–51 ára, sem allar hafa tekið takmarkaðan þátt í skipulögðu námi hér á Íslandi. Rannsóknin er hluti af meistara- verkfni höfundar til M.Ed.-prófs í menntunarfræðum við Menntavísindasvið Háskóla Íslands

MENNINGAR- OG FÉLAGSAUÐUR

Ýmsir mannfræðingar hafa beint sjónum sínum að menningu og félagslegum tengslum og áhrifum þeirra á ýmsa þætti í lífi fólks, þar á meðal er hinn franski Pierre Bourdieu (1930-2002). Kenning hans um það sem hann kallaði menningaraud og félagsaud getur verið ákaflega gagnleg til að skilja ýmislegt sem innflytjendur glíma við þegar þeir reyna að koma sér fyrir í nýju landi. Í greininni verður fjallað um merkingu hugtakanna menningaraudur og félagsaudur og hvað þau geta sagt okkur um þátttöku kvenna frá Mið austurlöndum í símenntun hér á landi.

Menningaraudur er þekking og hæfni sem einstaklingur öðlast í gegnum uppeldi og nýtist til að geta túlkað þann veruleika sem hann býr við. Kjarni menningarauds er ákveðin almenn menntun og þekking á menningu og tungumáli þess samfélags sem maður býr í (Gestur Guðmundsson, 2008). Félagssaudur felur í sér þær bjargir (áþreifanlegar eða óáþreifanlegar) sem einstaklingur hefur nýtt sér í gegnum félagsleg tengslanet sem hann hefur aðgang að (Bourdieu og Wacquant, 1992). Bourdieu fjallar um félagsaud sem tæki til að öðlast annan aud, það er að segja fjárhags- og menningaraud. Að hans mati er félagsaudur af svipuðum toga og menningaraudur þó önnur merking liggir að baki félagsaudinum (Bourdieu, 1988). Félagssaudur vísar til þeirra tengsla og samskipta sem fara fram í daglegu lífi og hann hefur gildi bæði fyrir einstaklinga og samfélagið í heild sinni. Viðmið þessara samskipta milli einstaklinganna eru traust og gagnkvæm sambönd (Putman, 2000) og veita þau einstaklingum aðgang að ákveðnum gæðum samfélagsins.

Við flutning á milli menningarsvæða tapast stór hluti menningar- og félagsauds og einstaklingurinn þarf í raun og veru að byggja hann upp frá grunni á nýjum stað.

HLUTVERKASKIPT- ING Í ANDA UPP- RUNAMENNINGAR HEFUR EKKI BREYST

Viðtöl við átta konur frá Mið austurlöndum leiddu meðal annars í ljós

að hlutverkaskipan í fjölskyldum þeirra veldur því greinilega að þeim finnst þær ekki þurfa að læra íslensku. Þær halda sig við að sinna heimilisverkum og barnauppleði innan veggja heimilisins og láta eiginmenn um samskipti út á við og um að túlka það sem gerist í samfélaginu fyrir þær. Einn viðmælandi lýsti þessu með eftirfarandi orðum:

Við [konurnar] reynum eins og við getum að vera heima hjá okkur, við sjáum um börn og heimili en karlmaður á að sjá um allt fyrir utan heimilið eins og öflun matar og greiða reikninga, þú veist, það er mjög erfitt fyrir okkur að taka þetta hlutverk líka.

Önnur kona var líka afar háð eiginmanni sínum og sótti ekki námskeið fyrr en hún þurfti að gera það til að fá íslenskan ríkisborgarétt.

Ég tók bara íslenskunámskeið á síðasta ári, fyrsta og annað stig, aðeins til að ná tilskyldum tímafjölda og taka próf til að fá ríkisborgarétt. Mér fannst ekki nauðsynlegt að fara á námskeið eða læra tungumálið vegna þess að maðurinn minn þýddi allt fyrir mig, svo ég var 100% háð honum. Ég var heima að hugsa um barnið mitt sem var ekki á leikskóla eða neitt þannig.

Fleiri viðmælendur töluðu um hversu háðar þær væru eiginmönnum sínum vegna takmarkaðrar tungumálakunnáttu.

Susan Rafik Hama

Einn viðmælandi lýsti aðstæðum sínum þannig: „Hann er ekki mikið betri í íslensku en ég, en ég er aðallega háð honum vegna þess að hann kann ensku.“ Það er því ekki bara skortur á íslenskukunnáttu sem viðmælendur eru að glíma við heldur tala konurnar sumar ekki heldur ensku og geta því ekki átt nein samskipti við einstaklinga sem ekki tala móðurmál þeirra.

Maðurinn minn átti að finna merkingu orða og setninga fyrir mig á ensku, síðan þýða þau á okkar móðurmál á meðan ég var að elda eða þrifa. Hann segir mér frá fréttum og kemur með mér til læknis en stundum finnst mér að hann þýði ekki eins og ég segi, sérstaklega hjá lækni.

Hlutverk flestra viðmælenda breyttist ekki, þótt þær væru fluttar í annað umhverfi. Þær héldu áfram fast í ákveðnar hefðir frá upprunalöndum sínum þótt þær væru komnar í annan menningarheim með öðrum hefðum og venjum. Þeir viðmælendur sem töldu óþarft að læra íslensku voru konur sem áttu menn sem sáu um að túlka fyrir þær. Hugsanlega heldur fyrri reynsla kvennanna af hlutverkum kynjanna aftur af þeim. Þeim finnst þær þurfi ekki að læra neitt nýtt, heldur líta sem svo á að þeirra hlutverk sé að vera heima á meðan karlinn er úti og sækir björg í bú. Þannig deila þær ábyrgð á heimilishaldinu, og spara orku með því að skipta verkefnum og þar með hlutverkum á milli sín.

Það er hluti af menningu þessara kvenna að vera heima og sjá um heimili og börn. Í þeirra menningarheimi hafa þær þannig mikilvægu hlutverki að gegna. Aðfluttar í nýtt menningarsamfélag halda þær fast í hlutverkið sem þær þekkja og meta mikils. En vandinn er að með því að halda fast í þetta hlutverk, ná þær ekki að tengjast nýju samfélagi og taka upp ný og vel metin hlutverk sem gagnast þeim til að öðlast stöðu í samfélaginu.

ÍSLENSKT SAMFÉLAG MISMUNAR FLÓTTAFÓLKI OG INNFLYTJENDUM

Að setjast að í nýju landi er ekki einfalt ferli, sérstaklega þegar um er að ræða fólk sem veit lítið um menningu lands-

Tafla 1. Fjöldi kvenna frá Miðausturlöndum á Íslandi. (Hagstofa Íslands, 2011)

Löndin	Fjöldi	Íslenskir ríkisborgarar
Alsír	8	4
Barein	1	0
Egyptaland	5	4
Írak	20	5
Íran	15	6
Ísrael	11	8
Jemen	1	0
Jórdanía	4	4
Katar	0	0
Kúveit	1	0
Líbanon	5	1
Marokkó	53	31
Óman	1	0
Palestína	0	0
Túnis	6	1
Sameinuðu arabísku furstadæmin	0	0
Sádi- Arabía	2	1
Sýrland	5	4
Tyrkland	18	10
Pakistan	13	6
Afganistan	1	0
Samtals	170	85

ins sem það flytur til. Þetta ferli snýst ekki um að sitja heima með fjölskyldunni heldur um það að vera með öðrum, deila reynslu og mynda vináttutengsl sem í sjálfu sér er ekki auðvelt. Viðtölin leiða í ljós að miklu máli skiptir hvernig tekið er á móti innflytjendum strax í upphafi, hvort þeir fá aðstoð við að aðlagast nýju samfélagi eða ekki.

Samfélagið tók okkur opnum örmum. Okkur fannst við vera velkomin. Það var tekið á móti okkur af fólki sem var með okkur frá byrjun. Það kom til okkar og við fórum til þeirra og ég held að Rauði krossinn hafi fundið þetta fólk fyrir okkur til að kynnast samfélaginu og læra tungumálið. Þetta fólk er mjög tengt okkur, stundum lítum við á það eins og fjölskyldu okkar.

Það vekur þó athygli hvernig íslenskt samfélag mismunar útlendingum sem flytja til landsins. Ekki er tekið á móti öllum með sama hætti. Einn viðmælandi bendir á að hún hafi ekki unnið hér á landi og hafi enga hugmynd um réttindi sín. Önnur kona segir að hún hafi engin samskipti við Íslendinga og henni finnst að Íslendingar hafi engan áhuga á útlendingum. „Þeir heilsa manni ekki, mér finnst skrítið að þeir hafi ekki einu sinni spurt mig forvitnilegra spurninga um það hvaðan ég sé eða eitthvað slíkt.“ Einn viðmælandi lýsti upplifun sinni með svipuðum hætti: „Þegar þú talar við þá þá virðast þeir ekki hafa neinn áhuga á því sem þú ert að segja.“ Síðan bætti hún við:

Fólk hefur sagt mér að í öðrum löndum eins og Danmörku, Noregi, jafnvel Bandaríkjunum séu útlendingar sendir á námskeið í eitt eða tvö ár til að læra tungumálið og skilja samfélagið. Ég meina þeir aðstoða þig við að læra tungumálið og taka þátt í samfélaginu, en hér á Íslandi fær aðeins hluti útlendinga aðstoð og stuðning og fólk eins og ég er einfaldlega vanrækt, hvers vegna ætti ég þá að fara á námskeið? Þegar ég á erfitt með að skilja þá verð ég að borga fyrir túlkabjónustu.

Mikilvægi þess að mæta jákvæðu viðmóti í nýju samfélagi endurspeglast ekki aðeins í orðum kvennanna heldur var ljóst í heimsóknum til viðmælandanna, að konur sem mætt höfðu jákvæðu viðmóti voru jákvæðari, sjálfsöruggari og virtust vera virkari þátttakendur í samfélaginu en þær sem höfðu ekki fengið neinar móttökur frá fulltrúum samfélagsins.

Mjög greinilegt er hversu mikilvægu hlutverki Íslendingar sem hafa samskipti við flóttamenn og hælisleitendur gegna hvað varðar íslenskunám og aðlögun flóttafólks að íslensku samfélagi. Þetta sést mjög vel heima hjá fólki sem fær stuðning frá Íslendingum. Á heimilum þeirra var til dæmis að finna litla merkimiða með heitum ýmissa hluta sem límdir eru á borð, hillur og fleiri húsgögn til að hjálpa þeim að læra nöfn hluta á heimilinu.

Í viðtölunum kom skýrt fram að kvótaflóttamenn og flóttamenn fá almennt meiri stuðning við að læra tungumálið og aðlagast samfélaginu en aðrir innflytjendur og virðist það hafa langvarandi áhrif á það hvernig þeim tekst að laga sig

að nýjum heimkynnum. Í gegnum samskipti við Íslendinga byggja flóttakonurnar smám saman upp nýjan menningarauð í stað þess sem glatast við flutninginn og þær ná smám saman að standa uppréttar í samskiptum sínum við aðra.

„ÞAÐ ERU ÓTAL HLUTIR SEM VIÐ SKILJUM EKKI ...“

Í viðtölunum kom fram hvers konar samskipti konurnar eiga við Íslendinga. Þær konur sem áttu regluleg samskipti við Íslendinga áttu auðveldara með að sækja námskeið og fá vinnu en hinar sem voru aðeins í tengslum við samlanda sína. Konurnar sem áttu íslenskt tengslanet voru annað hvort giftar Íslendingum eða samfélagið hafði lagt sig sérstaklega fram um að taka vinsamlega á móti þeim og veitt þeim mikinn stuðning þegar þær fluttu til landsins. Hér kemur til dæmis fram jákvæð reynsla eins viðmælanda af hlýlegum móttökum Íslendinga þegar hún kom til landsins:

Ég velti því ekki einu sinni fyrir mér hvernig Íslendingar fara að því taka á móti innflytjendum, en hugsaði „mashaallah“, þeir eru svo góðir og eru alltaf tilbúnir að veita hjálparhönd. Þeir fundu mér strax íslenska vinkonu við komu mína hingað og hjálpuðu mér að finna námskeið sem mig langaði í. Nú á ég margar vinkonur, þær koma í heimsókn og ég fer einnig til þeirra sérstaklega á hátíðum, sumar eiga sumarhús og bjóða okkur alltaf á sumrin. Þeir eru í rauninni mjög vingjarnlegir og félagslegir. Stundum finnst mér ég vera á heimavelli. Oft tek ég með mér bæklinga og gef yfirmanni mínum og hún útskýrir fyrir mér allt sem stendur í bæklingum.

Svipað var uppi á teningnum hjá öðrum viðmælanda en tengsl hennar eru helst í gegnum fjölskyldu mannsins hennar og námskeið sem hún hefur sótt þar sem allir hinir þátttakendurnir voru Íslendingar. Einn viðmælandi benti á að hún væri öruggari með Íslendingum sem höfðu snúist til Íslamstrúar: „Maður er tengdari og eignast frekar vini í þeirra hópi, því við skiljum hvert annað betur en þeir sem hafa önnur trúarbrögð.“ Hinar voru á sömu skoðun, og sögðust læra mjög mikið í gegnum samskipti og tengsl við Íslendinga. Einn við-

mælandi bætti við: „Ef ég á erfitt með að skilja, fer ég strax til kvennanna sem ég þekki og þær útskýra allt fyrir mér“. Annar viðmælandi leggur líka áherslu á þann stuðning sem íslenska tengslanetið getur veitt:

Þær skilja okkur jafnvel þó við tölum ekki rétt og gefa okkur allskonar upplýsingar, þær aðstoða okkur til dæmis með bankareikningana og koma með okkur í banka og ýmsar stofnanir samfélagsins ef við lendum í vandræðum. Fólkið sem talar okkar tungumál og er af sama þjóðerni hjálpar okkur ekki fyrr en það er búið að fá eitthvað í staðinn. Við skiljum það ekki.

Hvað hinar konurnar varðar reyndist þeim ekki auðvelt að byggja upp tengslanet við Íslendinga en þær áttu auðvelt með að falla inn í hóp samlanda sinna eða annarra útlendinga. Einn viðmælandi finnur sterkt fyrir þessu bæði í vinnu og í hverfinu þar sem hún býr, hún kemst svo að orði:

Já, mér líkar ekki að búa hérna, einfaldlega vegna þess að fólk hér er ekki gott við útlendinga, auðvitað ekki allir en meirihlutinn, þeir vilja bara vera með Íslendingum, þú veist, allar vinkonur mínar eru frá til dæmis Litháen, þær eru annað hvort útlendingar eða frá mínu upprunalandi.

Einn viðmælandi taldi að það væri alltaf erfitt fyrir útlendinga að komast inn í lokaðan hóp í íslensku samfélagi. Henni finnst erfitt að eignast íslenskar vinkonur og allar vinkonur

hennar eru frá sama landi og hún: „Ég er bara í tengslum við fólk frá mínu [uppruna]landi.“ Önnur kona lýsti því einnig hversu lítil samskipti hún á við Íslendinga í kringum sig, til dæmis í vinnu, þeir heilsa henni aldrei og eru ekki tilbúnir til að útskýra það sem hún á í erfiðleikum með að skilja:

Það eru ótal hlutir sem við skiljum ekki og enginn er tilbúinn til að segja eða útskýra fyrir manni, svo ég er aðallega háð fólki frá mínu landi sem er gott í annað hvort ensku eða íslensku.

Einn viðmælandi tekur í sama streng og segist eiga lítil sem engin tengsl við Íslendinga og að samskipti hennar takmarkist við nátengda einstaklinga úr fjölskyldunni: „Í hreinskilni sagt hef ég aðallega samband við systur mína.“ Eins og gefur að skilja eiga þær konur sem hafa engin tengsl við Íslendinga erfiðara með að komast inn í samfélagið, sækja sér námskeið og læra tungumálið. Viðmælendur mínir sem ekki höfðu íslenskt tengslanet höfðu neikvætt viðhorf gagnvart námskeiðum og þeim fannst samfélagið mismuna innflytjendum og ekki veita öllum jafnan aðgang að námskeiðum og samskiptum við aðra.

Af orðum viðmælendanna má ráða að samfélagið geri upp á milli innflytjenda þar sem sumum er hjálpað við að aðlagast samfélaginu en öðrum ekki. Það ræður svo miklu um hvort þær ná að mynda íslenskt tengslanet. Þær sem fá strax tengsl við virkt íslenskt tengslanet geta nýtt það til þess að hasla sér völl og ná tökum á nýju framandi samfélagi, meðan hinar sem eru afskiptar einangrast vegna þess hlutverks sem þær velja sér og ná ekki að skapa sér gagnlegt félagslegt net og byggja þannig félagsauð sinn og styrkja stöðu sína.

HÉR ER UM EINSKONAR VÍTA- HRING AÐ RÆÐA

Annað sem virðist einnig hafa áhrif á þátttöku viðmælenda í námskeiðum er fyrri menntun þeirra og bakgrunnur. Viðmælendur með litla formlega menntun tóku lítinn þátt í námskeiðum í byrjun og vildu ekki mæta reglulega en við breyttar aðstæður vildu þær sækja sér fræðslu. Þetta viðhorf

virðist nokkuð lýsandi fyrir hluta viðmælenda minna, hvatinn til íslenskunáms er mjög takmarkaður þegar samskipti við íslenskumælandi einstaklinga eru lítil eða jafnvel engin en að sama skapi verður skortur á íslenskukunnáttu til þess að takmarka samskiptin enn frekar. „Málið er að íslenska tungumálið er hvergi notað nema á Íslandi.“ sagði ein af konunum en henni fannst óþarft að læra íslensku, sérstaklega þar sem hún þekkti engan Íslending til að spjalla við og annað fólk sem hún umgengst hér talar önnur tungumál. Flytji hún svo burt héðan hefur hún engin not fyrir íslenskukunnáttuna.

GÆÐI NÁMSKEIÐA OG KENNSLU- AÐFERÐA

Að mörgu er að hyggja þegar kemur að skipulagningu námskeiða fyrir fullorðna innflytjendur því námskeið og fræðsla gegna mjög mikilvægu hlutverki við að auðvelda innflytjendum aðild og þátttöku í samfélaginu. Upplifun þátttakenda rannsóknarinnar af námskeiðum hefur greinilega haft áhrif á sókn þeirra í námskeið og símenntun almennt.

Eftir að hafa verið hér í ár fór ég og skráði mig á námskeið með aðstoð frá einum af vinum mínum. Þegar ég byrjaði þá gat ég ekki klárað því mér líkaði ekki hvernig kennarinn kenndi. Það var mjög leiðinlegt. Við höfðum tvo klukkutíma og hún eyddi næstum heilum klukkutíma í að leiðrétta mistök hjá öðrum. Hún sagði okkur að skrifa 2–3 setningar um hvað sem væri á hverjum degi og hún skrifaði setningarnar upp á töflu, eina í einu, og leiðrétti þær. Stundum tók það meira en klukkutíma. Svo ég hætti bara og hef ekki íhugað að fara á námskeið síðan þegar ég frétti af skyldutímum í íslensku og prófinu þá fór ég aftur og skráði mig fyrir nokkrum mánuðum, því miður fékk ég sama kennarann og sömu kennsluáferðina. Ég hætti ekki í þetta skiptið, ekki vegna þess að mér líkaði vel eða lærði eitthvað, heldur eins og ég sagði þér til að uppfylla skilyrði um tímafjölda til að fá ríkisborgararétt.

Einn viðmælandi benti á að áhugi flestra kvenna sem tóku þátt í námskeiðum með henni dvínaði smám saman vegna

þess að þær áttu erfitt með að skilja kennarann. Þannig mættu þær einn dag á námskeiðið og slepptu síðan tíu dögum í röð.

Fyrsta námskeiðið var gott en málið var að við skildum ekkert. Kennarinn gat ekki útskýrt á okkar móðurmáli og við kunnum að sjálfsoðu ekki annað mál en okkar eigið. Við höfðum ekki lært mikið á fyrsta námskeiðinu okkar. Við mættum einn dag og slepptum að fara næstu 10 daga á eftir, þú veist, við áttum að koma heim og gjaska á hvað þýddi hitt og þetta, en ef þessi námskeið fara að byrja aftur núna eða næsta ár verðum við miklu betri. Eftir eitt ár heima tókum við eitt námskeið hjá Jafnréttishúsi og stóð það í einn mánuð, en við lærðum ekki neitt því kennarinn var ekki nógu góður í að útskýra efnið þannig að við skildum það.

Viðmælendurnir tóku ekki sjálfviljugir þátt í öllum námskeiðunum sem þær sóttu og í slíkum námskeiðum náðu flestar konurnar ekki góðum árangri og upplifun þeirra var ekki ánægjuleg. Þannig segir einn viðmælandi „Ég lærði ekki eins mikið og í einu námskeiði sem ég valdi sjálf að taka þátt í.“ Frásögn annars var á sömu leið:

Ég hef tekið þátt í nokkrum skyldunámskeiðum á vegum vinnu. Sömu hlutir endurtóku sig aftur og aftur á þessum námskeiðum. Eina aðferðin sem ég lærði var að nota spil eða kort með myndum öðru megin og spurningum á hinni hliðinni. Það var hópavinna og vorum við að keppa okkar á milli. Við vorum mjög ánægð og okkur fannst stundum að tíminn liði mjög hratt.

Gæði námskeiða spilaði greinilega stórt hlutverk í ákvörðun áðurnefndra kvenna um að taka þátt í símenntun eða ekki. Því má segja að kennslan og kennsluáferðir, menntun kvenna sem sjá um kennslu þessara hópa og námskeiðsumhverfi séu nátengd í ferlinu og skipi stóran sess. Mikilvægt er að leiðbeindur skipuleggi námsferlið vandlega. Þeir þurfa að taka meðvitað tillit til þeirra forsendna sem hafa áhrif á námsáhuga og flétta hvetjandi námsathafnir og kennsluhætti inn í hverja kennsluáætlun.

LOKAORÐ

Menningarauður og áhrif hans á ýmsa þætti í lífi einstaklinga virðist hafa mikið vægi varðandi þátttöku kvenna frá Mið-austurlöndum í símenntun á Íslandi. Hann hjálpar okkur að skilja til dæmis hvað konurnar eru glíma við varðandi þátttöku þeirra í símenntun, líka hvernig og hvers vegna samfélagið sem þær koma inn í bregst við á þann hátt sem það gerir. Það er engin tilviljun hvaða stöðu einstaklingar lenda í innan tiltekins samfélags heldur fer það gjarnan eftir veru-hætti (habitus) þeirra sem og stuðningi samfélagsins við að hjálpa þeim að komast áfram og byggja upp nýjan auð.

HEIMILDIR

- Bourdieu, P. (1988). *Homo Academicus* (P. Collier þýddi). Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P., og Wacquant, L. J. D. (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology* (bls. 348). Chicago: University of Chicago Press. (<http://books.google.is/books?id=rs4fEHa0ijAC&pg=PA119&vq=possessing%20a%20durable%20network%20of%20more%20or&pg=PA119#v=snippet&q=possessing%20a%20durable%20network%20&f=false>)
- Gestur Guðmundsson. (2008). *Félagsfræði menntunar: Kenningar, hugtök, rannsóknir og sögulegt samhengi*. Reykjavík: Skrudda.
- Putman, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.

UM HÖFUNDINN

Susan Rafik Hama er frá Kúrdistan í norður Írak og hefur búið hér á landi í fjölmörg ár. Hún lauk M.Ed. prófi í menntunarfræði með áherslu á fræðslustarf með fullorðnum frá Háskóla Íslands 2012, B.A. prófi í íslensku sem annað mál frá sama skóla 2011 og kennsluréttindum frá Kennaraháskóla Íslands árið 2008. Hún hefur einnig lokið B.A. prófi í ensku og diplómu í uppeldi barna frá Salahaddin háskóla í Kúrdistan 1993–1997. Hún starfaði sem aðstoðarkennari í Sulaimani háskóla í Kúrdistan 1997–1999 og kenndi fullorðnum ensku þar. Susan starfar nú sem túlkur fyrir hælisleitendur og flóttamenn á Íslandi.

ABSTRACT

There are many different reasons for the limited participation of women from the Middle East in lifelong learning courses in Iceland. These reasons vary from cultural and social factors to course organization and a variety of classical factors. This paper takes a closer look at these findings. The investigation is qualitative and is based on data gleaned from interviews with eight immigrant women aged 30–51, and from public documents. The research was part of the author's Master's project for M.Ed. degree in Adult Education at the University of Iceland. The objective of this paper is to highlight cultural and social factors which impede participation and successful completion of courses, among women from the Middle East who take limited part in lifelong learning courses in Iceland.